

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

59. An de pecunia ante debita possit census constitui, vel tempore contractus tradendo aliquas merces in pretium census? Ex quo sequitur, quod ex pensionibus non solutis, vbi Bulla Pij V. non est vsu ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76413)

quia dum transfertur dominium, res debet fructificari domino suo, cuius periculo substat. Adde quod in hoc casu accipitur aliquid ratione dilatae solutionis, quod est usura.

2. Verum his non obstantibus negatiuam sententiam probabilem & tutam in praxi esse existimo, quam mordicus docet Couarruias lib. 5. var. cap. 4. plures referens, & nouissime hanc sententiam tenet Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. c. 7. dub. 2. n. 3. Tabiena v. Usura, n. 9. & Ludouicus Mexia in leg. Tolerae p. 2. fundam. 2. n. 12. fol. mibi 45. quia, ait ille, usurarius (si sic eas uocemus) quas venditor in nostro casu percipit, non sunt uerae usurae, sed rei propriae prosecutio, quae deducitur ab aequitate iustitiae commutatae, quae in aequalitate consistit, quod quietem vnus contrahentium implet, debeat alter vicissim implere, aut implenti soluere luctum implemendi recepti, ne sequatur inaequalitas inter commutantes proprias res: nam si emptor fructus percipit rei emptae nondum soluto pretio, iustum est ut pretij usuras usque ad fructum quantitatem venditori soluat, qui ei rem tradidit liberè, cum ei tradere pretio non soluto minime teneretur, usurae enim recompensoariae omnino iure admittuntur, quia dantur in recompenfam eius, quod iuste competebat, & debitum erat eas recipienti, quodque ipse iustissime habiturus erat. Ita Mexia, quem sequitur Sanchez los. cit. cum multis Doctoribus. Igitur in tali casu licet vendere fundum, vel domum, & tradere referendo sibi fructus, vel redditus, donec soluantur domus, vel fundi pretium, licet emptor non sit in mora soluendi pretium tempore statuto, & licet venditor ex pretio statim soluto nihil lucturus esset, quia, ut dictum est, in nostro casu haec usurae non dantur ut luctum pretij non soluti, nam hoc esset usura, sed dantur in compensationem, & ut seruetur aequalitas, cum enim venditor implet tradendo rem, debet emptor vicissim implere tradendo pretium, vel implenti soluere fructus rei receptae, ne sequatur inaequalitas. Ex quibus patet responsio ad argumenta contraria, idem ad primum dico, verum esse si dominus solueret pretium rei fructiferae sibi venditae. Ad secundum respondeo quod fructus & redditus in nostro casu non recipiuntur ob dilationem solutionis, sed in compensationem, modo quo supra explicatum est.

RESOL. LVII.

An qui emit fundum, vel domum ad plura debita hypothecatum, teneatur dicta debita in conscientia soluere? Ex p. 2. tract. 16. & Misc. 2. Resol. 40. aliis 42.

§. 1. Affirmatiue respondet aliqui ex autoritate, nisi conuenit, si fundus, si de pign. act. l. alienatio, ff. de contrahend. empt. & ex cap. cum non sint, de decimis, quia res cum suo onere transit; sed fundum, seu domum emptam, pro pluribus debitis est hypothecata. Ergo, &c.

2. At his non obstantibus, Ioannes Valerius in suis differentiis vtriusque fori. v. Debitum. differentia 11. asserit, quod si in rei veritate principalis debitor ob suam inopiam non sit soluendo, non tenetur emptor rei hypothecatae praefata debita soluere. Tum quia nihil peruenit ad eum de praedictis debitis. Tum quia cum principalis propter inopiam remaneat coram Deo deobligatus, per consequens multo magis iste emptor rei hypothecatae; quia accessorium sequitur naturam sui principalis. Nec obstat venditorem posse rei suae onus hypothecae imponere, quod transit in emptorem.

3. Nam respondeo, quod licet onus illud reale sit penes rem, obligatio tamen conscientiae solam respicit personam venditoris onus imponentis, qui solum transiit in emptorem actionem realem passiuam, non tamen
Tom. VI.

personam; unde donec per iudicem condemnentur; non tenetur in conscientia ad solutionem illorum debitorum. Ita Valerius, qui an loquatur de censibus decursis, & an eius opinio sit probabilis, remitto me iudicio aliorum.

RESOL. LVIII.

An pactum de retrouendendo appositum in fauorem emptoris censu sit licitum? Ex p. 3. tract. 5. & Misc. 1. Ref. 75.

§. 1. Usurarium esse docent Rebellius p. 2. lib. 10. q. 1. vlt. diff. 4. n. 4. & 5. Sotus de iust. lib. 6. q. 5. a. 3. Binsfeldius in c. inuicem, q. 12. concl. 10. Aragon in 2. 2. q. 78. art. 3. & 4. concl. 4. Rod. de reddit. lib. 1. q. 4. & 18. & lib. 2. q. 3. & 13. Couarruias ha. lib. 3. c. 9. n. 4. & alij, nisi pensiones soluae sint computandae in pretium. Et ratio est, quia ubicumque datur pecunia cum pacto eandem recipiendi, & aliquid ultra sortem, illic usura vel latet, vel patet. Sed sic est in tali casu, ergo.

2. Sed ego contrariam sententiam probabilem etiam esse existimo, quam mordicus ex neotericis tuerentur Malderus in 2. 2. D. Thom. tr. 5. c. 5. dnb. 11. per totum, Tannerus in 2. 2. D. Thom. disp. 4. q. 7. dub. 4. a. n. 128. vsque ad n. 131. Azorius in 2. lib. 10. c. 12. n. 4. Layman in Theol. moralib. 3. sect. 5. tr. 4. c. 18. n. 5. Lessius lib. 2. c. 22. dnb. 10. per totum, Salas tr. de cens. dub. 30. per totum, & Valentia 1. 4. disp. 5. a. 22. punct. 6. vbi sic asserit. Secundò, sequitur, probabile esse, quod possit etiam ex rei quidem natura (vbi nulla humana constitutio vigeat) licite addi pactum de retrouendendo in fauorem emptoris, siue censualista, etiam non computatis fructibus censu in partem pretij, id est, posse obligari venditorem, seu censuarium ab emptore censu, seu censualista, ut, quando is velit, teneatur remere censum, quem vendiderat, reddito eodem pretio, vel pretio, quod post valebit censu; prout inter se conuenerint, nec debere tunc censualistam, siue emptorem censu computare pensiones interim perceptas in partem pretij, modo tamen aliquo alio modo grauamen, quod per hoc pactum imponitur venditori, iuste ad arbitrium boni viri ipsi ab emptore compensetur. Et ita Romae anno 1581. in consultatione multorum, & doctissimorum Theologorum, nobis praesentibus, iudicata est haec ipsa sententia probabilis, quamuis ob periculum usurae huiusmodi pacta minime sint suadenda. Ita Valentia, & ante illum Maior in 4. disp. 15. q. 43. & 44. in fin. Gabriel. ibid. q. 12. a. 2. concl. 4. Conradus de contr. q. 84. post. 5. concl. & corol. 1. Medina q. vlt. de cens. q. 15. de usur. dub. 2. & 5. cum aliis.

3. Unde ex his sequitur à fortiori non fuisse usurarium pactum illud appositum in Parlamento Principis Philiberti anno 1624. in fauorem subiugatorum huius Regni in illis verbis, [Di più de sudetto si dichiara, che hauendo effetto la sudetta prorogatione (come è la voluntà del Regno) hauendo si compito da parte di Sua Maestà nella forma sudetta, e non in altro modo, si hà d'intendere fatta prorogatione in fauore delli detti fugiatarij, alli quali s'intende acquistato il ius stipulando per essi il spectabile Protonotario ad effetto d'andar pagando le dette fugiatarioni secondo s'anderanno maturando, e di quel che auanzera il donatiuo sudetto di detti scudi 300. M. si vadano ricattando, e rileuando licapitali di dette rendite, &c.]

RESOL. LIX.

An de pecunia ante debita possit censu consisti, vel tempore contractus tradendo aliquas merces in pretium censu?

N 3 Ex

Ex quo sequitur, quod expensionibus non soluis, ubi Bulla Pij V. non est vsu recepta, potest quis redditum, & censum antiquum augere, vel nouum constituere. Et nota est, quod potest census institui in re, qua non reddi tantam utilitatem, quantum habet census. Ex p. 1. tr. 8. Ref. 44.

§. 10. Negatiue respondent, etiam in foro conscientia, Filliucius t. 2. tr. 1. p. 2. c. 3. n. 306. Salas de cens. dub. num. 11. & multi alij penes ipsos.

2. Sed contraria sententia, quoad forum interius, vtilis est mihi semper probabilior: & ita docet Malderus in 2. 2. tr. 1. c. 5. dub. 6. Ioan. de la Cruz in direct. conscient. part. 1. precept. 7. q. 6. dub. 3. concl. 1. Lessius lib. 2. c. 22. dub. 1. n. 80. Nauarrus comment. de vsu n. 88. & 1. 1. Bonifignius tr. de cens. 5. n. 5. & Bartholomaeus à S. Fausto in speculo Confessor. disp. 18. q. 19. & 21. qui citat Valentium, Salonium, & Palatium.

3. Vnde noster P. Megala in 2. 2. lib. 2. c. 7. q. 2. n. 57. ita asserit: [Inferitur, in foro conscientia validum esse contractum censualem, quotiescunque ita fuerit celebratus, vt de iure nature teneat, & nullam iniustitiam, aut fraudem contineat; licet deficiat aliqua solemnitas requisita à Bulla Pij V. quae solum ad vitandas fraudes, non autem ad iustitiam contractus, sit necessaria. Et consequenter inferitur, in foro conscientia contractum hunc valere, licet non seruetur solemnitas soluendi pecuniam numeratam coram Notario, & testibus; cum talis solemnitas necessaria non sit ad iustitiam contractus; si tamen verò, & realiter solutio prius facta sit. Ex hoc existimo verum in foro conscientia, etiam post latam sententiam de nullitate contractus in foro exteriori; cum enim sit tunc ipsa sententia in praesumptione culpae, & fraudis fundata, provt fundantur omnia iura disponentia de re iudicata, vt in cap. cum inuer. de re iudic. in conscientia foro locum non habet, cum in ea solum veritas sit attendenda.] Ita docet, vt semper affolet, Megala.

4. Idem ego docuit Emmanuël Sà verb. censur. num. 3. ita asserens: Quaedam in dicta Bulla prohibentur ob praesumptionem fraudis, quae si habent, validus est contractus. Itaque potest pretium non statim solui, & prius solui, &c. Itaque, cum Pontifex damnet census celebratos, non numerata pecunia tempore celebrationis, ad obuiandum fraudibus, quae contingere solent in contractibus aliter celebratis; si probetur, fraudem nullam intercessisse, sed antea pretium iustum debitum fuisse ratione pecuniae mutuo acceptae, vel alterius rei aequivalentis; validus, & iustus erit talis contractus: pecuniae enim nomine aequivalentia comprehenduntur, vt patet in leg. pecunias, ff. de verb. signif. & in leg. que ff. de iure dotis. Quae verò de iure nature, secluis Bullis Pontificiis, in contractu censuali sunt necessaria, haec sunt vt notauit Lessius lib. 2. c. 22. dub. 1. n. 74. aequalitas secundum estimationem inter censum, & pretium: & si aliqua grauamina hinc inde praeter naturam contractus per pacta accessoria imponantur, ea praudentis arbitrio debite compensentur: Bullam verò Pij V. non esse in hoc Regno Siciliae vlu receptam, notauit etiam idem Lessius dub. 1. 3. num. 99.

5. Ex quo sequitur, quod expensionibus non solutis potest quis in hoc Regno redditum, & censum antiquum augere, vel nouum constituere: quod est valde notandum. Et ita docet Salas, ubi supra, de censibus, dub. 8. n. 13. qui citat Rodericum, & Nauarrum. An verò census possit constitui ex pecunia credita, aliqui affirmant: ita Sotus de iust. lib. 6. q. 5. art. 1. Alij verò negant: ita Lopez de contrati. lib. 1. c. 59. Et hanc opinionem probabiliorum putat Faustus in speculo Confessor. disp. 18. q. 2. n. 2. Erit igitur opinio Soti probabilis, sed ubi Bulla Pij V. non est vsu recepta: nam in dicta Bulla id expressè vetatur.

6. Notandum est etiam pro fine huius Resolutionis, quod licet aliqui non admittant, quod possit census institui in re, qua non reddit tantam utilitatem, quantum habet census; tamen hoc fieri posse concedit dictus Sotus, ubi supra, cum Conrado de contract. 9. 88. concl. 12. & Couarruua lib. 3. var. c. 7. num. 6.

RESOL. LX.

An statim Bulla Pij V. de censibus, sit licitus census irredimibilis? Ex p. 10. tr. 12. & Misc. 2. Refol. 3.

§. 11. Negatiuam sententiam tenet Duardus de cens. in Proem. q. 28. n. 31. Ioannes Vviggers de iust. & iur. tr. 5. c. 8. dub. 3. n. 8. Rebellius de iust. lib. 10. q. 7. n. 3. Eminentissimus Dominus meus Cardinalis de Lugo, 2. disp. 27. sect. 7. n. 112. qui citat Bonacium, & Virginium; & adducit rationem. Quia Bulla Pij V. agit vniuersaliter de omnibus censibus in posterum erendis; & hos omnes dicit tales debere esse, vt possint semper à venditore eodem pretio redimi, non obstante quolibet pacto, quo sibi eiusmodi facultatem auferat. Cum ergo in censu irredimibili adsit pactum expressum, quo eiusmodi facultas redimendi directè auferatur; consequens est, vt tale pactum praedicta clausula omnino prohibeatur sit.

2. Sed ego, his non obstantibus, affirmatiue sententia adhaereo tanquam communiori; & illam tenent ex Theologis Societas Iesu Molina de iust. tom. 2. disp. 385. & 391. n. 9. Salas de contract. de censur. c. 12. n. 4. Dicastillus de iust. l. 2. tr. 11. disp. 1. dub. 3. n. 116. Escobar in Theol. mor. tr. 3. Exam. 6. c. 2. n. 55. Baunius in Theol. mor. t. 3. lib. 1. tr. 3. q. 9. Lessius de iust. l. 2. c. 22. dub. 12. n. 92. & Filliucius t. 2. tr. 1. c. 3. n. 316. vt patet ex nota marginali. Hanc nostram sententiam praeter Theologos citatos ex Societate, tenet etiam Villalobos in Summa, t. 2. tr. 23. diff. 9. n. 30. ubi sic ait: [Mas hafe de aduertir, que el censo perpetuo que se suele poner à mayor precio, no se comprehende en esta clausula, por la epiqueya, que no es creyble, que quisó Pio Quinto quitar esta manera de censo de la Republica Christiana; en especial que solo habló de los censos, de que hablaron Martino Quinto, y Calixto Tercero, como consta del Proemio: y ellos no hablaren de los perpetuos, y siempre se han tenido por licitos en la Iglesia. Y así lo declaran la costumbre.] Ita ille, cui adde Caspensem in Cur. Theol. t. 2. tr. 19. disp. 5. sect. 7. n. 37. Malderum de iust. tr. 5. c. 5. dub. 9. Tullench in Decalog. t. 1. l. 7. c. 2. dub. 4. n. 1. Megalam in 2. 2. iust. l. 2. c. 7. q. 2. n. 119. Gesualdam in Theol. mor. t. 3. tr. 16. c. 2. n. 33. Serram in 2. 2. t. 2. q. 77. art. 4. dub. 4. Nauarrum de vsu. n. 38. Lupum de vsu. in lege 2. de Pañ. inier. empt. comment. 2. n. 69. Mantium in Praludio belli civilis, de cens. p. 1. q. 2. n. 73. firmantes per Bullam Pij V. non omnes irredimibiles census reiciit, sed eos tantum qui non emuntur multò plus, quam redimibiles: eos autem, qui iusto pretio emuntur per totum Christianum Orbem receptissimos tam generalibus verbis non tolli. Possunt etiam adduci pro hac sententia Salonium t. 2. art. 4. de cens. contr. 1. n. 2. & Valentia t. 3. d. p. 5. q. 22. par. 5. qui scripserunt post Bullam Pij V. & tamen census irredimibiles esse licitos, & iustos affirmant.

3. Probatur haec opinio, quia census redimibilis emptus iusto pretio, & cum aliis conditionibus requisitis, ex decreto Martini V. & Calixti III. iustus est, licet habeat aliquam speciem, vel effigie mutui, propter pactum illum retrouendendi, quia est vera emptio, & venditio: sed in censu perpetuo nulla exitit species, vel effigies mutui, imò apertior est in eo propria ratio emptio- nis, & venditionis, cum pretium nunquam sit reddendum: ergo seruato in eo iusto pretio, & aliis requisitis

iuxta